

NACIONALINĖ TEISĖS ŽINIŲ OLIMPIADA 2022

KONSTITUCIJA KIEKVIENAM

NACIONALINĖ TEISĖS ŽINIŲ OLIMPIADA

CIVILINĖS IR CIVILINIO PROCESO TEISĖS MOKOMOJI MEDŽIAGA*

*Parengė MRU Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto
doktorantė Ieva Strunkienė

CIVILINĖ TEISĖ

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (CK) 1 knygos 1 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad šis kodeksas reglamentuoja asmenų turtinius santykius ir su šiais santykiais susijusius asmeninius neturtinius santykius, taip pat šeimos santykius. Įstatymų nustatytais atvejais CK taip pat reglamentuoja ir kitokius asmeninius neturtinius santykius.

Turtiniais laikomi tokie **santykiai**, kurių dalykas plačiuoju požiūriu – daiktai, turtinės teisės ir pareigos, vertybiniai popieriai, pinigai, ir t.t. Šie santykiai visada turi piniginę išraišką (jų dalyką galima įvertinti pinigais).

Su turtiniais susiję asmeniniai neturtiniai santykiai yra tokie, kurių dalykas – intelektualinės veiklos rezultatai (pvz., literatūros, meno kūriniai ir t.t.).

Asmeninių neturtinių santykių dalykas - teisės ginamos vertybės, neturinčios piniginės išraiškos – asmens garbė ir orumas, privatus gyvenimas, teisė į vardą ir t.t. Šios vertybės neatsiejamos nuo asmens, jų negalima perleisti, pasisavinti.

Nuoroda į CK: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8A39C83848CB/asr>

CIVILINĖ TEISĖ

Tačiau ne visus visuomeninius santykius reguliuoja **civilinės teisės** normos. Daugelį jų reguliuoja **konstitucinės teisės** normos (CK 1.1 straipsnis).

Civilinei teisei svarbu daugelis Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatų. Konstitucija įtvirtina bendruosius teisės principus, kurie kartu yra ir civilinės teisės šaltinis, pagrindines civilines teises, pavyzdžiui, nuosavybės teisę, nustato objektus, kuriuos gina teisė ir kartu yra civilinių teisių objektas (žmogaus laisvė, gyvybė, orumas, privatus gyvenimas).

CK nustato, kad **civilines teises** gali apriboti tik įstatymai ar įstatymo pagrindu – teismas, jeigu toks apribojimas būtinas viešajai tvarkai, geros moralės principams, žmonių sveikatai ir gyvybei, asmenų turtui, jų teisėms ir teisėtiems interesams apsaugoti (CK 1.2 straipsnio 2 dalis).

Kiekvienas vaikas, nepaisant jo lyties, tikėjimo, turtinės padėties, odos spalvos, turi lygias teises į vardą ir pilietybę, šeimą, sveikatos apsaugą, išsilavinimą, o jeigu turi negalią – į ypatingą priežiūrą. Vaikas turi patirti tikrą vaikystę, poilsį, žaidimus ir būti apsaugotas nuo sunkaus alinančio darbo. Taip pat jis turi teisę turėti savo nuomonę bei ją reikšti jam saugiomis formomis ir daugelį kitų teisių. Svarbu pažymėti, kad nurodytas teises papildo ir iš jų kylančios pareigos. Pavyzdžiui, kiekvienas vaikas turi teisę į švietimą, tačiau tai ir įpareigoja lankyti mokyklą ir mokytis (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, nuoroda <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.26397/asr>).

CIVILINĖS TEISĖS PASKIRTIS IR SAMPRATA

Plačiau apie vaiko teises žiūrėkite: <https://vaikoteises.lt/naujienos/klausimai-atsakymai/kada-galima-palikti-vaika-be-prieziuros/>

Civilinė teisė - teisės šaka, kuri reguliuoja (veikia) lygių ir vienas kitam nepavaldžių subjektų (asmenų) visuomeninius tarpusavio santykius.

Norėdami patenkinti savo poreikius asmenys dalyvauja įvairiuose **civiliniuose teisiniuose santykiuose**:

- kiekvienas žmogus nuo pat gimimo iki mirties yra civilinės teisės reglamentuojamų (veikiamų) santykių dalyvis;
- tik ką gimusį vaiką su savo tėvais ir kitais giminaičiais sieja **šeimoms santykiai**;
- **nuosavybės teisiniai santykiai** – nuosavybės teisės subjektas vadinamas savininku;
- taip pat žmonės sudaro įvairias **sutartis** (perka / parduoda, dovanoja / gauna dovanas, skolinasi, paskolina, nuomoja daiktus, atlieka darbus pagal sutartį kitiems asmenims / susitaria su kitais asmenimis, kad šie jiems atliktų reikalingus darbus / suteiktų paslaugas, atsidaro sąskaitą kredito įstaigoje bei naudojami mokėjimo kortele, atlieka įvairius mokėjimus, kuria verslus) ir juos sieja **prievoliniai santykiai**;
- mirus žmogui, jo turtas pereina kitiems asmenims (įpėdiniams) **paveldėjimo tvarka**.

CIVILINĖS TEISĖS SUBJEKTAI

Civilinės teisės subjektai gali būti kiekvienas asmuo (fizinis ar juridinis), kuriam civilinės teisės normos suteikia galimybę būti civilinių teisių ir pareigų subjektu.

FIZINIO ASMENS SAMPRATA – tai teisinė kategorija, kurios negalima priešinti žmogui, bet negalima ir tapatinti su žmogaus sąvoka. Žmogus yra biologinė ir socialinė būtybė. Fizinis asmuo yra teisių ir pareigų turėtojas, civilinių teisinių santykių subjektas. Šią teisinę savybę žmogui suteikia teisė. Antai, senovėje buvo vergų, kurie nebuvo laikomi teisės subjektais, o vertinti kaip daiktai. Tokia prekyba laikyta teisėta.

Fizinis asmuo – tai žmogus, kuris pats ar per atstovus pagal įstatymą (pavyzdžiui, išduodamas įgaliojimą, ar dėl įvykių (pavyzdžiui, palikėjo mirties) turi ir gali įgyti teisių ir pareigų.

Fizinis asmuo gali teises įgyvendinti, o pareigas vykdyti pats arba tai padaro (jeigu jis negali) jo atstovai pagal įstatymą (pvz. už nepilnamečius iki 14 m. pareigas vykdo tėvai ar globėjai, tad, jeigu tokio amžiaus nepilnametis sugadins mokyklos turtą, atsakyti civiline tvarka ir atlyginti žalą turės tėvai ar globėjai),

Svarbu, kad **fizinio asmens** ir **piliečio** sąvokos nėra tapačios. **Piliečiai** yra žmonės, turintys atitinkamos valstybės pilietybę (pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos). Pilietybė lemia žmogaus santykį su valstybe, nesvarbu kur jis yra. Fizinio asmens sąvoka – platesnė, kadangi apima ne tik Lietuvos Respublikos piliečius, bet ir kitų šalių piliečius (užsieniečius) bei asmenis be pilietybės (apatridus).

SPECIFINĖS FIZINIŲ ASMENŲ CIVILINĖS TEISĖS

Teisė į vardą (CK 2.20 str., 2.21 str.) – ši teisė apima teisę į pavardę, vardą (vardus) ir pseudonimą. Neleidžiama įgyti teisių ir pareigų prisidengiant kito asmens vardu. Fizinis asmuo turi teisę naudoti savo pilną ar sutrumpintą vardą (vardus) ir reikalauti iš kitų asmenų nesinaudoti ir neveikti jo vardu be leidimo.

Teisė į atvaizdą (CK 2.22 str.) - fizinio asmens nuotrauka (jos dalis), portretas ar kitoks atvaizdas gali būti atgaminami, parduodami, demonstruojami, spausdinami, taip pat pats asmuo gali būti fotografuojamas tik jo sutikimu. Po asmens mirties tokį sutikimą gali duoti jo sutuoktinis, tėvai ar vaikai.

Teisė į privatų gyvenimą ir jo slaptumą (CK 2.23 str.) - fizinio asmens privatus gyvenimas neliečiamas. Asmens garbės ir orumo gynimas (CK 2.24 str.).

Teisė į kūno neliečiamumą ir vientisumą (CK 2.25 str.) – fizinis asmuo yra neliečiamas. Neleistinumas apriboti fizinio asmens laisvę (CK 2.26 str.).

Teisė pasikeisti lytį (CK 2.27 str.) – teisė medicininiu būdu pakeisti savo lytį, jeigu tai mediciniškai įmanoma.

FIZINIO ASMENS CIVILINIS TEISNUMAS

Fizinių asmenų civilinio teisnumo samprata ir turinys (CK 2.1 – 2.4 str.)

Galėjimas turėti civilines teises ir pareigas pripažįstamas visiems fiziniams asmenims, kad ir kokio amžiaus ar socialinės padėties jis bebūtų. **Teisnumas** - visuotina ir lygi visų galimybė turėti teises ir pareigas. Fizinis asmuo yra teisnus visą gyvenimą, jo civilinis teisnumas atsiranda asmens gimimo momentu ir išnyksta, jam mirus (CK 2.2 str.). **Teisnumas** įgyjamas nepriklausomai nuo jo turėtojo valios ir neatskiriamas nuo asmens. Jeigu negalima nustatyti, ar vaikas gimė gyvas, ar negyvas, preziumuojama, kad jis gimė gyvas. Jeigu tam tikrų civilinių teisinių pasekmių atsiradimas priklauso nuo to, kuris iš fizinių asmenų mirė anksčiau, o nustatyti kiekvieno iš jų mirties momento negalima, preziumuojama, kad tie fiziniai asmenys mirė vienu metu.

Fizinio asmens gimimo momentu pripažįstamas pirmas savarankiškas naujagimio įkvėpimas.

Fizinio asmens mirties momentu pripažįstamas jo kraujotakos ir kvėpavimo nutrūktas nutrūkimas arba jo smegenų visų funkcijų visiškas ir negrįžtamas nutrūktas nutrūkimas.

Fiziniai asmenys gali turėti turtą, teisę verstis ūkine komercine veikla, steigti įmones ar kitokius juridinius asmenis, paveldėti turtą ir palikti jį testamentu, pasirinkti veiklos rūšį ir gyvenamąją vietą, turėti išradimo, pramoninio pavyzdžio autoriaus teises, taip pat turėti kitokias turtines ir civilinės teisės saugomas asmenines neturtines teises.

FIZINIO ASMENS CIVILINIS VEIKSNUMAS (CK 2.5 – 2.11 str.)

Nors tik ką gimęs žmogus yra teisnus, bet jis tuo metu dar nėra veiksnus, t. y. pats savo veiksmais negali įgyvendinti savo teisių. Už jį tai atlieka tėvai ar kiti tam įgalioti asmenys.

Fizinio asmens galėjimas (bendra subjektinė teisė) savo veiksmais įgyti teises ir sukurti sau pareigas atsiranda visiškai, kai asmuo sulaukia pilnametystės, t. y. kai jam sueina 18 metų, taip pat nepilnamečiui sudarius santuoką (ir jeigu vėliau ši santuoka nutraukiama ar pripažįstama negaliojančia dėl priežasčių, nesusijusių su santuokiniu amžiumi, nepilnametis įgyto visiško veiksnumo nenustoja) arba asmenį teismo tvarka pripažinus visiškai veiksniu (emancipacija), jeigu yra pakankamas pagrindas leisti jam savarankiškai įgyvendinti visas civilines teises ar vykdyti pareigas.

Pagal **civilinį veiksnumą** skiriamos tokios fizinių asmenų grupės:

- fiziniai asmenys, turintys visišką veiksnumą (pilnamečiai);
- nepilnamečiai iki 14 metų;
- nepilnamečiai nuo 14 iki 18 metų;
- fiziniai asmenys, kurių veiksnumas yra apribotas teismo tvarka (pripažinti ribotai veiksniais);
- fiziniai asmenys, pripažinti neveiksniais teismo tvarka.

VAIKŲ IR TĖVŲ TARPUSAVIO SANTYKIAI

Tėvų teisė ir pareiga – auklėti savo vaikus dorais žmonėmis ir ištikimais piliečiais, iki pilnametystės juos išlaikyti. Vaikų pareiga – gerbti tėvus, globoti juos senatvėje ir tausoti jų palikimą (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 str. 6 – 7 d.).

Tėvams arba kitiems vaiką auklėjantiems asmenims tenka didžiausia atsakomybė už gyvenimo sąlygų, būtinų vaikui vystytis, sudarymą pagal jų sugebėjimus ir finansines galimybes (Vaiko teisių konvencija 27 str. 2 d.).

Tėvų pareigos savo vaikams yra vienodos ir jos nesikeičia tėvams pradėjus gyventi skyrium ar nutraukus santuoką.

Tėvas ar motina, negyvenantys kartu su vaiku, turi teisę ir pareigą bendrauti su vaiku ir dalyvauti jį auklėjant. Vaikas, kurio tėvai gyvena skyrium, turi teisę nuolat ir tiesiogiai bendrauti su abiem tėvais, nesvarbu, kur tėvai gyvena. Tėvas ar motina, negyvenantys kartu su vaiku, turi teisę gauti informaciją apie vaiką iš visų auklėjimo, ugdymo, gydymo, vaiko teisių apsaugos ir kitų įstaigų bei institucijų, kurios turi ryšį su jo vaiku. Atsisakyti suteikti informaciją galima tik tuo atveju, jei yra grėsmės vaiko sveikatai ar gyvybei iš tėvo ar motinos pusės, taip pat įstatymų nustatytais atvejais (CK 3.170 str.).

Vaikas turi teisę į nuosavybę, kurią saugo ir gina Lietuvos Respublikos Konstitucija ir įstatymai (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 17 str.).

VAIKŲ IR TĖVŲ TARPUSAVIO SANTYKIAI

Vaikai iki pilnametystės ar emancipacijos (visiško veiksnumo) yra tėvų prižiūrimi.

Jei vaikas mano, kad tėvai pažeidinėja jo teises, jis turi teisę savarankiškai kreiptis gynybos į vaiko teisių apsaugos instituciją, o nuo keturiolikos metų – ir į teismą (CK 3.164 str.). Vaiko teisių konvencijos tekstas griežtai nenustato būtinos išklausymo formos (gali būti tiesiogiai ar per atstovą).

Teismas, nagrinėdamas ginčus dėl vaikų, privalo išklaudyti vaiką, sugebantį išreikšti savo pažiūras, ir išsiaiškinti vaiko norus. Vaiko teisės būti išklausytam principas - fundamentalus, bet neabsoliutus.

Vaiko nuomonė gali būti išreikšta žodžiu, raštu arba kitais vaiko pasirinktais būdais. Vaiko, kuriam yra suėję keturiolika metų, pareiškimas apie sutikimą ar nesutikimą su ieškiniu turi būti išreikštas raštu arba įrašytas į teismo posėdžio protokolą (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 380 str.).

Vaikas, gebantis suformuluoti savo nuomonę, turi būti išklausytas visais su juo susijusiais klausimais ir į jo nuomonę turi būti atsižvelgiama, jeigu tai neprieštarauja vaiko interesams. Vaikas turi būti išklausytas tiesiogiai, o jeigu tai neįmanoma, – per vaiko atstovą pagal įstatymą ar per įstatymu nurodytus asmenis (Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 11 str.).

Vaikas negali būti išskirtas su tėvais, išskyrus atvejus, kai vaiko teisių apsaugą užtikrinančios institucijos, vadovaudamosi teismo sprendimu ir įstatymais, atitinkama tvarka nustato, kad toks atskyrimas yra būtinas vaiko interesams. Vaikas turi teisę gauti informaciją apie tėvus ar vieną iš jų, kuris gyvena atskirai nuo vaiko, jeigu tai atitinka vaiko interesus (Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 12 str.)

TĖVŲ PAREIGA MATERIALIAI IŠLAIKYTI SAVO VAIKUS (CK 3.192 - 3.204 str.)

Materialinį išlaikymą savo nepilnamečiams vaikams privalo teikti abu tėvai proporcingai savo turtinei padėčiai, nesvarbu, ar tėvai yra nesudarę santuokos, gyvena sudarę santuoką, ar esantys išsituokę. Tėvų pareiga išlaikyti savo nepilnamečius vaikus išlieka ir atskyrus vaikus nuo tėvų arba apribojus tėvų valdžią, išskyrus atvejus, kai vaikas įvaikinamas.

Tėvai, turintys galimybę, privalo išlaikyti savo vaikus, sulaukusius pilnametystės, kurie mokosi pagal vidurinio ugdymo programą ar pagal formaliojo profesinio mokymo programą pirmajai kvalifikacijai įgyti arba studijuoja aukštojoje mokykloje pagal nuolatinės studijų formos programą ir yra ne vyresni negu 24 metų ir kuriems būtina materialinė parama, atsižvelgiant į vaikų, sulaukusių pilnametystės, turtinę padėtį, gaunamas pajamas, galimybę patiems gauti pajamų ir kitas svarbias aplinkybes. Tėvai neprivalo išlaikyti vaikų, sulaukusių pilnametystės, kurie siekia ne pirmojo aukštojo išsilavinimo ar profesinės kvalifikacijos. Teismai, nustatydami vaikui reikalingą išlaikymo dydį, turi vertinti ne tik vaiko poreikius, jų tenkinimo sąlygas, bet ir tėvo, motinos galimybes tuos poreikius tenkinti.

Išlaikymas yra skiriamas užtikrinti vaikui reikalingas gyvenimo ir vystymosi sąlygas, o jo dydis nustatomas proporcingai pagal tėvų turimas ir galimas turėti galimybes. Išlaikymo dydis nustatomas kiekvienu atveju individualiai.

Išlaikymo tvarka ir forma nustatoma bendru tėvų susitarimu. Vaikui skirtas išlaikymas privalo būti naudojamas tik jo interesams.

JURIDINIO ASMENS SAMPRATA (CK 2.33 – 2.38, 2.74 str.)

Kartu su fiziniais asmenimis civilinėje apyvartoje dalyvauja ir juridiniai asmenys. Pačiais bendriausiais bruožais juridinis asmuo civilinėje teisėje apibūdinamas kaip įmonė, įstaiga, organizacija, kuri civiliniuose teisiniuose santykiuose reiškiasi kaip savarankiškas subjektas.

Juridinis asmuo:

- savo pavadinimą turinti;
- įmonė, įstaiga, organizacija, kuri;
- gali savo vardu įgyti ir turėti teises bei pareigas,
- būti ieškovu ar atsakovu teisme.

Juridiniai asmenys skirstomi į **viešuosius** ir **privačiuosius**.

Viešieji juridiniai asmenys yra valstybės ar savivaldybės, jų institucijų arba kitų asmenų, nesiekiančių naudoti sau, įsteigti juridiniai asmenys, kurių tikslas – tenkinti viešuosius interesus (valstybės ir savivaldybės įmonės, valstybės ir savivaldybės įstaigos, viešosios įstaigos, religinės bendruomenės ir t. t.). Steigiami nesiekiančių sau naudoti steigėjų.

Privatieji juridiniai asmenys gali turėti ir įgyti bet kokias civilines teises ir pareigas, išskyrus tas, kurioms atsirasti reikalingos tokios fizinio asmens savybės kaip lytis, amžius bei giminytė.

JURIDINIO ASMENS SAMPRATA (CK 2.39 – 2.51 str.)

Juridinis asmuo privalo turėti savo pavadinimą, pagal kurį jį būtų galima atskirti nuo kitų juridinių asmenų. Juridinio asmens pavadinimas yra juridinio asmens nuosavybė, tačiau jis negali būti perduotas ar kitaip perduotas kito asmens nuosavybėn atskirai nuo juridinio asmens.

Juridinio asmens dalyvis (akcininkas, narys, dalininkas ir pan.) yra asmuo, kuris turi nuosavybės teisę į juridinio asmens turtą, arba asmuo, kuris nors ir neišsaugo nuosavybės teisių į juridinio asmens turtą, bet įgyja prievolinių teisių ir (ar) pareigų, susijusių su juridiniu asmeniu.

Juridiniai asmenys veikia pagal savo steigimo dokumentus: įstatus, steigimo sandorį arba įstatymų numatytais atvejais – bendruosius nuostatus.

Juridinio asmens teisnumą nulemia jo veiklą reglamentuojantys įstatymai ir įstatai (nuostatai). Juose įtvirtinama juridinio asmens veiklos sritis, uždaviniai. Juridinio asmens teisnumą lemia jo paskirtis. Juridinis asmuo nuo įsisteigimo momento (įregistravimo) kartu su teisnumu įgyja ir **veiksnumą**. Juridinio asmens buveinė laikoma ta vieta, kurioje yra nuolatinis jo valdymo organas. Juridinio asmens buveinė apibūdinama nurodant patalpų, kuriose yra buveinė, adresą.

Juridinis asmuo gali būti įsteigtas **ribotam** ar **neribotam** laikui. Laiko riba gali būti nurodyta tiek data, tiek tam tikru sąlygų buvimu ar nebuvimu.

TERMINAI CIVILINĖJE TEISĖJE (CK 1.117 – 1.123 str.)

Įstatymų ar sandorių nustatytas arba teismo paskiriamas **terminas nurodomas kalendorine data** arba nurodomas **metais, mėnesiais, savaitėmis, dienomis ar valandomis skaičiuojamas laikas**. Terminas gali būti apibrėžiamas taip pat ir nurodant įvykį, kuris neišvengiamai turi įvykti.

Termino pradžia - prasideda rytojaus dieną nuo 00 valandų 00 minučių po tos kalendorinės datos arba įvykio, kuriais apibrėžta termino pradžia, jeigu įstatymų nenumatyta ko kita.

Termino pabaiga - metais skaičiuojamas terminas pasibaigia atitinkamą paskutinių termino metų mėnesį ir dieną 24 valandą 00 minučių. **Mėnesiais skaičiuojamas terminas** pasibaigia atitinkamą termino paskutinio mėnesio dieną 24 valandą 00 minučių. Jeigu metais ar mėnesiais skaičiuojamo termino pabaiga tenka mėnesiui, kuris atitinkamos dienos neturi, terminas pasibaigia paskutinę to mėnesio dieną.

Oficialių švenčių ir ne darbo dienos (šeštadieniai ir sekmadieniai) įskaitomos į terminą. Jeigu paskutinė termino diena tenka ne darbo ar oficialios šventės dienai, termino pabaigos diena laikoma po jos einanti darbo diena.

Terminai gali būti **atnaujinamieji, įgyjamieji** ir **naikinamieji**. **Atnaujinamasis terminas** yra toks terminas, kuriam pasibaigus teismas gali jį atnaujinti, jeigu terminas buvo praleistas dėl svarbių priežasčių. **Įgyjamasis terminas** tai toks terminas, kuriam pasibaigus atsiranda (įgyjama) tam tikra civilinė teisė ar pareiga.

Naikinamasis terminas yra toks terminas, kuriam pasibaigus išnyksta tam tikra civilinė teisė ar pareiga. Naikinamieji terminai negali būti teismo ar arbitražo atnaujinti.

SANDORIŲ SUDARYMO TEISINĖ FORMA (CK 1.71 – 1.74 str., 1.81 str.)

Kasdien sudaroma tūkstančiai įvairiausių sandorių: perkami maisto produktai, drabužiai, važiuojama visuomeniniu transportu, siunčiami laišakai ir t.t. Apie šių veiksmų reikšmę nesusimąstoma tol, kol nekyla konfliktas, pvz., parduotuvėje nusipirkus nekokybišką prekę, paštui praradus siuntinį, pavėlavus traukiniui ir pan.

Sutartis – labiausiai paplitusi sandorių rūšis. Verslininkai, derėdamiesi dėl sutarties, pasitelkia teisininkus, kitų sričių specialistus, kruopščiai išnagrinėja sutarties sąlygas, prisiimamus įsipareigojimus ir atsakomybę. Vartotojai, būdami mažiau patyrę, pasirašydami iš anksto parengtas standartines sutartis dažniausiai atidžiai nenagrinėja sutarties sąlygų ir gali pabloginti savo padėtį.

Sudaryti sutartis – kasdienis reiškinys. Sutarties institutas nepaprastai svarbus tiek atskiram asmeniui, tiek visuomenei, tiek valstybei. Sutartis svarbi ne tik ekonominiu, bet ir socialiniu atžvilgiu, nes mažina įtampą tarp socialinių grupių, ja derinami skirtingų asmenų interesai. Nors sdautarties institutas priklauso privatinei teisei, daugelis jo principų yra realizuoti viešojoje erdvėje, pvz., viešojoje tarptautinėje teisėje sutartimi sprendžiami įvairūs ginčai tarp valstybių, tarp jų ir kariniai.

SUTARTIES TEISINĖ SAMPRATA (CK 1.63 str.)

Sutartis - yra dviejų ar daugiau asmenų susitarimas sukurti, pakeisti ar nutraukti civilinius teisinius santykius, kai įsipareigojama atlikti tam tikrus veiksmus (ar susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų atlikimo). Sutarties elementai, kurių pakanka sutarties galiojimui, yra veiksmių šalių susitarimas, o įstatymų nustatytais atvejais – ir sutarties forma, t. y. tam tikrais atvejais sutarties šalims nepakanka žodžiu susitarti, o turi būti laikomasi įstatyme numatytos sutarties formos (**paprastos rašytinės** ar **notarinės**). Nesilaikius notarinės sutarties formos sutartis laikoma negaliojančia ir nesukeliančia jokių teisinių pasekmių.

Teisėtai sudaryta ir galiojanti sutartis jos šalims turi įstatymo galią. Sutartis įpareigoja atlikti tai, kas joje numatyta.

Draudžiama versti kitą asmenį sudaryti sutartį, išskyrus atvejus, kai pareigą sudaryti sutartį nustato įstatymai ar savanoriškas įsipareigojimas sudaryti sutartį.

Sandoris – tai veiksmas, kuriuo siekiama sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ir pareigas. Sandoriai gali būti **vienašaliai**, **dvišaliai** ir **daugiašaliai**. **Vienašaliu** laikomas sandoris, kuriam sudaryti būtina ir pakanka vienos šalies valios. **Daugiašaliu** laikomas sandoris, kuriam sudaryti reikalinga suderinta trijų ir daugiau šalių valia.

VIENAŠALIS SANDORIS – ĮGALIOJIMAS (CK 2.137 str.)

Įgaliojimu laikomas rašytinis dokumentas, asmens (įgaliotojo) duodamas kitam asmeniui (įgaliotiniui) atstovauti įgaliotojui nustatant ir palaikant santykius su trečiaisiais asmenimis.

Vadinasi, įgaliojime nurodomos atstovui (įgaliotiniui) suteiktos teisės (įgaliojimai) veikti atstovaujamojo (įgaliotojo) vardu.

Įgaliojimo terminas gali būti **apibrėžtas** ir **neapibrėžtas**. **Jeigu terminas įgaliojime nenurodytas**, tai įgaliojimas **galioja vienerius metus** nuo jo sudarymo dienos. Notaro patvirtintas veiksmams atlikti užsienyje skirtas įgaliojimas, kuriame nenurodytas galiojimo laikas, galioja, kol jį panaikina įgaliojimą išdavęs asmuo. Įgaliojimas, kuriame nenurodyta sudarymo data, negalioja.

Įgaliojimui įstatymų leidėjas nustatė bendrąją taisyklę, kad įgaliojimui, kaip sandoriui, nustatoma paprasta rašytinė forma ir tik CK 2.138 straipsnyje nurodytais atvejais įgaliojimas turi būti patvirtintas notaro.

Supaprastintą įgaliojimą, kurį fizinis asmuo duoda korespondencijai (konkrečiai – siunčiamiems pinigams ir pašto siuntiniams) gauti, taip pat darbo užmokesčiui ir kitoms su darbo santykiais susijusioms išmokoms, pensijoms, pašalpoms, stipendijoms ar viešosioms ir administracinėms paslaugoms gauti, gali patvirtinti organizacija, kurioje fizinis asmuo dirba ar mokosi, daugiabučių namų savininkų bendrijos, kurios name gyvena fizinis asmuo, pirmininkas, seniūnijos, kuriai priskirtoje teritorijoje gyvena fizinis asmuo, seniūnas, esančio tolimajame plaukiojime jūrų laivo kapitonas (CK 2.139

NUOSAVYBĖS TEISĖ (CK 4.37 – 4.55 str.)

Nuosavybės teisė – tai teisė savo nuožiūra, nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmenų teisių ir interesų, valdyti, naudoti nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti.

Daikto (turto) įgijėjas nuosavybės teisę į daiktus (turta) įgyja nuo jų perdavimo įgijėjui momento, jeigu įstatymai ar sutartis nenustato ko kita. Teisė į meno, mokslo ir literatūros kūrinius atsiranda nuo to momento, kai paduodama paraiška juos įregistruoti viešame registre dienos. Nuosavybės neliečiamumo principo pažeidimu nelaikoma, jeigu vienam asmeniui priklausančia nuosavybe kitas asmuo naudojasi su savininko sutikimu.

Disponavimo teisė – galėjimas daiktą (turta) perleisti tretiesiems asmenims, t. y. parduoti, įkeisti, bet kaip kitaip suvaržyti.

DAIKTAI, KAIP CIVILINIŲ TEISIŲ OBJEKTAI (CK 1.98 str.)

Daiktai, kaip civilinių teisių objektai, skirstomi į **kilnojamuosius** ir **nekilnojamuosius**. **Nekilnojamieji daiktai** yra žemė ir kiti daiktai, kurie susiję su žeme ir kurių negalima perkelti iš vienos vietos į kitą nepakeitus jų paskirties bei iš esmės nesumažinus jų vertės (pastatai, įrenginiai, sodiniai ir kiti daiktai, kurie pagal paskirtį ir prigimtį yra nekilnojamieji).

Nekilnojamiesiems daiktams taip pat prilyginami įstatymuose numatyti laivai ir orlaiviai, kuriems nustatyta privaloma teisinė registracija. Įstatymai gali pripažinti nekilnojamaisiais daiktais ir kitą turtą.

Daiktai, kuriuos galima perkelti iš vienos vietos į kitą nepakeitus jų paskirties ir iš esmės nesumažinus jų vertės, laikomi **kilnojamaisiais**, jeigu įstatymai nenustato ko kita.

Civilinių teisių objektu gali būti: žemės sklypas, taip pat apibrėžti žemės gelmių, vandens miško plotai, augmenijos ir gyvūnijos objektai, įmonės ir turtiniai kompleksai, intelektinės veiklos rezultatai (mokslo, literatūros ir meno kūriniai, pramoniniai pavyzdžiai bei kiti intelektinės veiklos rezultatai, išreikšti kokia nors objektyvia forma (rankraščiai, modeliai, brėžiniai), turtinės teisės, veiksmai ir jų rezultatai.

MYKOLO ROMERIO
UNIVERSITETAS

VARTOTOJO TEISĖS Į TINKAMOS KOKYBĖS PREKES AR PASLAUGAS

Visi produktai (gaminiai) ir paslaugos turi atitikti kokybės bei saugumo reikalavimus, kurių nesilaikant galimi vartotojų teisių pažeidimai, už kuriuos prekių gamintojai, platintojai ir paslaugų teikėjai privalo atsakyti teisės aktų nustatyta tvarka. Laikoma, kad pardavėjas visais atvejais garantuoja daiktų kokybę (garantija pagal įstatymą).

Jeigu buvo parduota nekokybiška prekė, savo pasirinkimu turite teisę: 1) reikalauti iš pardavėjo nemokamai pašalinti daikto trūkumus (pataisyti daiktą); 2) reikalauti iš pardavėjo nemokamai pakeisti netinkamos kokybės daiktą tinkamos kokybės daiktu; 3) reikalauti iš pardavėjo atitinkamai sumažinti kainą; 4) vienašališkai nutraukti sutartį ir pareikalauti sugrąžinti sumokėtą kainą (CK 6.363 str. 7 d.).

DAIKTŲ KOKYBĖS GARANTIJA

Garantija – be papildomo mokesčio teikiamas prekės pardavėjo ar gamintojo įsipareigojimas vartotojui atlyginti sumokėtą sumą ar pakeisti, pataisyti prekes, jei jos neatitinka kokybės rodiklių, nurodytų prekės garantiniame dokumente ar prekės reklamoje. Garantija pradedama skaičiuoti nuo prekės perdavimo momento. Daiktų kokybės 2 rūšių garantijos: sutartinė arba komercinė (kokybės) garantiją, kuri laikoma papildoma garantija, suteikiama pardavėjo šalia garantijos pagal įstatymą *ir* pagal įstatymą (dėl atsiradusių prekės trūkumų į pardavėją galima kreiptis **per 2 metus**).

(CK 6.362 str.)

Pirkėjas gali grąžinti parduotuvėje įsigytą kokybišką prekę. Jeigu prekė yra tinkamos kokybės, pagal CK 6.362 straipsnį pirkėjas turi teisę per 14 dienų nuo ne maisto prekių perdavimo jam (jeigu pardavėjas nėra nustatęs ilgesnio termino) pakeisti nusipirktus daiktus pirkimo ar kitoje pardavėjo nurodytoje vietoje analogiškais kitokių matmenų, formos, spalvos, modelio ar komplektiškumo daiktais, arba grąžinti daiktus pardavėjui ir atgauti už juos sumokėtą kainą.

Pirkėjo reikalavimas pakeisti daiktus tenkinamas, jeigu daiktai nebuvo naudojami, nesugadinti, išsaugotos jų vartojamosios savybės bei nepraradę prekinės išvaizdos ir pirkėjas turi įrodymus, patvirtinančius, kad jis daiktus pirkė iš to pardavėjo (pvz., pirkimo-pardavimo sutartį, pirkimo kvitą (čekį), sąskaitą-faktūrą ir pan.). Nekeičiamų ir negrąžinamų daiktų sąrašas nustatytas Mažmeninės prekybos taisyklėse (17 punktas). Pastebėtina, kad jei pardavėjas gera valia sutinka, vartotojo prašymas grąžinti prekę gali būti tenkinamas ir šiame sąraše išvardytoms prekių kategorijoms.

Susipažinkite su **mažmeninės prekybos taisyklėmis**: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/3e3f6a70164711e4aa9bb36470fb9e6e>.

(CK 6.228 str.)

Kreipdamasis į pardavėją vartotojas (pirkėjas) taip pat turi pateikti kasos aparato ar pirkimo-pardavimo kvitą arba kitą prekės pirkimą–pardavimą patvirtinantį dokumentą (pridėtinės vertės mokesčio sąskaitą faktūrą, sąskaitą faktūrą, mokėjimo kortelės sąskaitos išrašą, mokėjimo kortelės skaitytuvo čekį ir kita).

Įsigijote prekę internetu, bet ji Jums netiko.

CK 6.228(10) straipsnio 1 dalyje įtvirtinta vartotojo teisė, nenurodant priežasties ir nepatiriant kitų, negu nustatyta CK 6.228(11) straipsnyje, išlaidų, per 14 dienų atsisakyti nuotolinės sutarties. Pastebėtina, kad ši teisė nėra absoliuti, todėl prieš įsigyjant prekę nuotoliniu būdu patartina atkreipti dėmesį į to paties straipsnio 2 dalyje numatytas išimtis, kurioms teisė atsisakyti nuotolinės sutarties netaikoma. Taip pat pastebėtina, kad grąžinama prekė turi būti nesugadinta, nenaudota, t. y. būti nepažeistos prekinės išvaizdos (tokia, kokią galima būtų perparduoti kitam vartotojui).

Prekės pakuotė yra neatsiejama prekės dalis ir jos nereikėtų išmesti, kad būtų galima apžiūrėti ir įvertinti prekę per 14 dienų terminą. Pažymėtina ir tai, kad vartotojas yra atsakingas už bet kokius veiksmus su prekėmis ir jų vertės sumažėjimą tuo laikotarpiu, kuriuo suteikta teisė atsisakyti sutarties (14 d.). Kilus ginčui, reikia kiekvienu konkrečiu atveju įvertinti, ar vartotojas, išbandydamas prekes, atliko ne tik tokius veiksmus, kurie būtini prekių pobūdžiui, savybėms ir veikimui nustatyti.

(CK 6.228 str.)

Kaip elgtis, jei praleidote dovanų kupono galiojimo terminą?

Praleidus dovanų kupono galiojimo terminą (jeigu jis kupone aiškiai ir nedviprasmiškai išreikštas) ne dėl pardavėjo ar paslaugų teikėjo kaltės, kupone nurodytas verslininkas nebeprivalo vykdyti pirkėjo reikalavimo dėl prekių ar paslaugų įsigijimo dovanų kupono pagrindu.

Patinka įsigyti prekes internetu? Ar žinote ką daryti, jeigu negaunate internetu įsigytos prekės?

susisieki su pardavėju arba jo atstovais. Galbūt įvyko techninė klaida, nebuvo gautas apmokėjimas ar siunta pasimetė pakeliui.

jei įsigijote prekes arba paslaugas internetu, telefonu ar naudodami kitas ryšio priemones iš Lietuvos Respublikoje registruoto pardavėjo, prekes turite gauti per **trisdešimt kalendorinių dienų** nuo sutarties sudarymo, jeigu sutartis nenumato kitaip.

Norite sužinoti kokių dar turite teisių, įsigiję prekę internetu? Susipažinkite su CK 6.228(10) ir 6.228(11) straipsniais.

Norite daugiau sužinoti apie savo kaip vartotojo teises? Susipažinkite su CK 6.228(6), 6.228(13), 6.228(14), 6.228(16) straipsniais.

ELEKTRONINĖS PATYČIOS

Elektroninės patyčios – tai agresyvus ir tyčinis elgesys virtualioje erdvėje, kuriuo siekiama pažeminti, įskaudinti, išgąsdinti kitą. Dažna elektroninių patyčių forma yra viešas įžeidinėjimas, pavyzdžiui, socialinio tinklo profilyje vaikas viešai pravardžiuojamas. Taip pat pasitaiko ir šmeižimo atvejų, kai apie vaiką ar jų grupę yra skleidžiami gandai, pavyzdžiui du bendraklasiai - paaugliai yra pavadinami „pora“, kitiems bendraklasiams siuntinėjamos žinutės su šia išgalvota informacija, apsimetimo kitu asmeniu ir kenkimo kito reputacijai atvejai (pavyzdžiui, apsimetus kitu bendraklasiu, siuntinėjamos užgaulios žinutės, apgaulės būdu išgaunama asmeninė informacija ir paviešinama kitiems, t.y. asmeninės nuotraukos, video filmukai, prisijungimo duomenys ir kita svarbi vaikui informacija, kuria jis nenori dalintis su kitais.

Dar viena patyčių elektroninėje erdvėje forma – atstūmimas ir nepriėmimas į draugų grupę forumuose, socialiniuose tinkluose ar pašalinimas iš jų. Pasitaiko ir internetinio persekiojimo, kuomet vaikui grasinama kaip nors pakenkti, teigiama, kad vaikas yra paslapčia stebimas, nuolat komentuojama jo veikla socialiniuose tinkluose.

Patariama išsaugoti patyčių įrodymus, t. y. skriaudėjo laiškus ir žinutes, padaryti ekrano kopiją. Išsaugojus įrodymus, pranešti svetainės, socialinio tinklo administratoriui, kreiptis į policiją - būtina tai padaryti kuo greičiau.

CIVILINIS PROCESAS

Civilinio proceso teisė – tai sistema Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (CPK) teisės normų, kurios reguliuoja valstybės įgaliotų institucijų, taip dalyvaujančių byloje, suinteresuotų asmenų ir kitų proceso dalyvių veiklą teismui nagrinėjant ir sprendžiant civilines bylas bei vykdant teismo sprendimus. Skiriamas civilinio proceso teisės normų galiojimas laiko, teritorijos ir asmenų atžvilgiu.

Galiojimas laiko atžvilgiu. Vienas iš pagrindinių teisės principų nusako, kad teisės normos neturi grįžtamosios galios, t.y. Jos taikomos tik santykiams, atsiradusiems joms įsigaliojus (CK 1.7 str. 2 d.). Kiekviena bendroji taisyklė turi išimčių. Galimi išskirtiniai atvejai, kai pačiame įstatyme nurodoma jo grįžtamoji galia. Jeigu specialios nuorodos apie jo grįžtamąjį galiojimą nėra, įstatymas taikomas tik ateičiai.

Galiojimas teritorijoje. Civilinių bylų nagrinėjimo tvarką lemia bylos nagrinėjimo vietos įstatymas. Galimi ir eksteritorialumo atvejai (pavyzdžiui, tarptautinė sutartis gali nustatyti, kad užsienio valstybės teismo sprendimas kitoje valstybėje vykdomi pagal juos priėmusios valstybės civilinio proceso taisykles. Civilinio proceso teisės normų **galiojimas asmenims** gali būti nustatomas pagal du kriterijus – asmens pilietybės ir gyvenamosios (ar verslo) vietos principus. Taip pat Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 790-792 straipsniai įtvirtina užsienio valstybės imuniteto ir diplomatinio imuniteto doktriną. Nuoroda į CPK: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.162435>

KAS NAGRINĖJA CIVILINES BYLAS IR BYLOS ŠALYS

Teismų sistemą ir kompetenciją nustato Lietuvos Respublikos Konstitucija, kurios 11 straipsnyje įtvirtinta, kad Lietuvos teismų sistemą sudaro **Lietuvos Aukščiausias Teismas, Lietuvos apeliacinis teismas, apygardų ir apylinkių teismai.**

Civilinis procesas yra grindžiamas dvišališkumu, kadangi kiekvienoje **ginčo teisenos** civilinėje byloje yra dvi šalys – **ieškovas** (asmuo, kuris pareiškia ieškinį savo pažeistoms teisėms ar įstatymų saugomiems interesams ginti) ir **atsakovas** (asmuo, kuriam yra pareiškiamas ieškinys. Tais atvejais, kuomet pareiškiamas ieškinys viešajam interesui ginti, ieškovu tokioje byloje yra prokuroras, valstybės ir savivaldybių institucijos ar kiti asmenys, pareiškę ieškinį.

Dvišališkumas nėra taikomas nagrinėjant bylą **ypatingos teisenos** tvarka. Tokiose bylose gali dalyvauti ir vos vienas proceso dalyvis, jeigu tikm jis yra suinteresuotas bylos baigtimi.

Advokatas, vykdydamas savarankišką profesinę veiklą bei teikdamas teisinę pagalbą asmeniui, kurio teisės ir teisėti interesai yra pažeisti, padeda įgyvendinti konstitucinę asmens teisę į teisminę gynybą. Tačiau Lietuvos civiliniame procese atstovavimas civilinėse bylose nėra privalomas (išskyrus kasacijos procesą, bylas dėl juridinio asmens veikos tyrimo ir t.t.).

KAS NAGRINĖJA CIVILINĖS BYLAS IR BYLOS ŠALYS

Bylų priskirtinumo teismams institutas padeda nustatyti, kokios institucijos kompetencijai priskirtinas tam tikro ginčo nagrinėjimas. Kilus ginčui, visada svarbu nustatyti, kokia institucija (teismai ar kitos institucijos) turi kompetenciją jį nagrinėti, t.y. Kuriai jurisdikcijai ginčas priskirtas.

Teismų sistemą ir kompetenciją nustato Lietuvos Respublikos Konstitucija, kurios 11 straipsnyje įtvirtinta, kad Lietuvos teismų sistemą sudaro Lietuvos Aukščiausias Teismas, Lietuvos apeliacinis teismas apygardų ir apylinkių teismai.

Civilinis procesas yra grindžiamas dvišališkumu, kadangi kiekvienoje **ginčo teisenos** civilinėje byloje yra dvi šalys – **ieškovas** (asmuo, kuris pareiškia ieškinį savo pažeistoms teisėms ar įstatymų saugomiems interesams ginti) ir **atsakovas** (asmuo, kuriam yra pareiškiamas ieškinys. Tais atvejais, kuomet pareiškiamas ieškinys viešajam interesui ginti, ieškovu tokioje byloje yra prokuroras, valstybės ir savivaldybių institucijos ar kiti asmenys, pareiškę ieškinį.

Dvišališkumas nėra taikomas nagrinėjant bylą **ypatingos teisenos** tvarka. Tokiose bylose gali dalyvauti ir vos vienas proceso dalyvis, jeigu tikm jis yra suinteresuotas bylos baigtimi.

Advokatas, vykdydamas savarankišką profesinę veiklą bei teikdamas teisinę pagalbą asmeniui, kurio teisės ir teisėti interesai yra pažeisti, padeda įgyvendinti konstitucinę asmens teisę į teisminę gynybą. Tačiau Lietuvos civiliniame procese atstovavimas civilinėse bylose nėra privalomas (išskyrus kasacijos procesą, bylas dėl juridinio asmens veikos tyrimo ir t.t.).

ĮRODINĖJIMAS

Įrodinėjimas yra svarbiausioji civilinio proceso dalis, tai veikla, per kurią procese yra įgyvendinama teisminė gynyba. Įrodinėjimo tikslas civiliniame procese yra teisingas ginčo išsprendimas. Teisingumo sąvoka yra neatsiejamai susijusi su tiesos sąvoka.

Įrodinėjimo tikslu civiliniame procese reikėtų laikyti teismo veiklą, kurios metu įstatymo nustatyta forma ir tvarka konstatuojamas tam tikrų bylai reikšmingų juridinių faktų buvimas arba nebuvimas.

Civiliniame procese egzistuoja baigtinių **aplinkybių, kurių nereikia įrodinėti, sąrašas (CPK 182 str.)**, ir kurių įtvirtinimu įstatymų leidėjas siekė palengvinti įrodinėjimo našta tais atvejais, kai bendrosios įrodinėjimo taisyklės taikymas yra beprasmis, t.y.:

- **visiems žinomos aplinkybės** (faktai, kuriuos žino bet kuris protingas, vidutinio išprusimo žmogus iš savo gyvenimo patirties (istoriniai įvykiai, mokslo atradimai); tam tikri asmenys tam tikroje teritorijoje ir tam tikru laiku (avarija, stichinė nelaimė);

faktų pripažinimas;

prejudiciniai faktai (įsiteisėjęs byloje teismo sprendimas, kurioje dalyvauja tie patys asmenys, įgyja teisinę galią);

preziumuojami faktai (įstatyme nurodytų tam tikrų faktų, aplinkybių egzistavimo, jų tikrumo prielaida, esant tam tikrų faktų (CK 1.65, 2.24, 3.53, 3.88 straipsniai);

kurios grindžiamos šalių pripažintais faktais (CPK 187 straipsnis);

nustatytų įsiteisėjusiu tarpiniu sprendimu grupės ieškinio byloje, teismui nagrinėjant grupės narių individualaus pobūdžio turtinius reikalavimus toje pačioje grupės ieškinio byloje.

MYKOLO ROMERIO
UNIVERSITETAS

Organizatoriai:

Globėjas:

Pagrindinis rėmėjas:

EVERSHEDS
SALADŽIUS

Partneriai:

NACIONALINĖ TEISĖS ŽINIŲ OLIMPIADA

